

La frase del dia

“El PP fa un discurs contra Catalunya, i aquest és el suport que hi té, allà, cap!”

Carmen Calvo, VICEPRESIDENTA DEL GOVERN ESPANYOL

Tribuna

Jaume Medina. Catedràtic emèrit de la UAB i filòleg

Vatua el ret de la Sila!

Una vegada vaig llegir en un escrit del poeta Josep Palau i Fabre una expressió que em va cridar l'atenció. Es tractava de la rara “pepa de deu”, que jo només havia sentit esmentar en el reduït familiar. Em va sorprendre tant aquesta presència en l'obra de l'admirat escriptor que no em vaig saber estar de comentar-li-ho en una carta en què el felicitava pel llenguatge emprat per ell en la seva obra *Lorca-Picasso* (1998), que havia tingut l'amabilitat de regalar-me. Llavors ell em comentava també per carta: “L'expressió «una pepa de deu» és molt viva per a mi, per haver-la oït de petit, suposo que sobretot a pobles com Celrà. En tot cas, també l'uso en la meua tragèdia *Mots de ritual per a Electra*, dita pel Cor d'Erínies. Jo creia que era una expressió corrent, però si vós, que esteu molt més ficat que jo en els problemes de llenguatge, la celebriu és que, per desgràcia, està una mica en desús. És clar que ja no hi ha pepes de deu...”

ERA VERITAT: fins llavors jo l'havia sentit només a casa, on la mare passava el cru de l'hivern fent palmes per al dia de Rams, i anomenava “pepes” (i llavors hi solia afegir “de deu”) les més matusseeres –altrament, també a casa “pepa” era un equivalent de “prostituta”. Però de llavors ençà (o sigui, des que vaig fer l'observació a Palau i Fabre) no solament he sentit més d'un cop l'expressió en la mateixa Barcelona, sinó que l'he vist escrita en alguna tertúlia televisiva, a través dels *hashtags* dels espectadors en què un d'ells l'aplicava a una coneguda política... Això vol dir que cal anar molt amb compte a l'hora de parlar de la vitalitat o de la caducitat de certes formes lingüístiques, perquè tot sovint es produeixen sorpreses.

UNA COSA SEMBLANT és el que em va passar amb “vatua el ret de la Sila!” o sim-

plement “vatua el ret!”, una exclamació correntíssima a casa, sobretot en boca de la mare, que vaig recollir i incloure el 2014 en el meu llibre sobre *El parlar d'una família vigatana*. Com que tampoc no l'havia sentit a dir mai enlloc més que en l'àmbit familiar, un dia em vaig posar a cercar-la per internet. I vaig trobar que un llibreter de vell dels Encants Nous venia l'obra *Lo ret de la Sila*. Comèdia en un acte i en vers original de Frederic Soler (*Serafi Pitarrà*), “estrenada ab inusitat éxit en lo Teatro Catalá instalat en lo Teatro Romea la nit del 13 Desembre de l'any 1877”, que vaig anar a comprar immediatament. Les al·lusions al ret de la Sila –algunes vegades a manera d'exclamació completa i algunes altres vegades en la forma reduïda– són freqüents al llarg de la peça teatral. (A qui pugui estranyar el gènere masculí del mot “ret”, li recordarem que es tracta de la “bossa de malla que es posa al cap, prin-

“Són molts els mots apresos a casa que no he sentit mai a Barcelona, que és on s'estableixen els criteris normatius, però que es mantenen en alguna banda del domini lingüístic català

cipalment de les dones, per a retenir els cabells”, com explica el diccionari d'Alcover-Moll).

DESPRÉS, CERCANT a l'esmentat diccionari, vaig saber que “Sila” –al Vic de la meua infantesa, hi havia una casa anomenada “can Sileta”– és la forma vulgar del nom de dona *Cecília*. Fins al moment d'escriure aquest article estava convençut que Pitarrà havia popularitzat l'expressió. Però unes noves cerques m'han fet saber que Francisco de Sales Vidal i Narcís Campmany i Pahissa (així com també altres comediògrafs contemporanis seus) empraven la mateixa expressió en les respectives obres *La malvasia de Sitges* i *Contra enveja*, totes dues del 1866, i això vol dir que van ser els escriptors els qui ho van rebre del poble. L'exclamació és consignada per Alcover-Moll a l'entrada “Vatua”. I també es troba en repertoris actuals de renes catalans, fet que significa que d'una manera o d'una altra continua ben viva.

SÓN MOLTS ELS MOTS apresos a casa que no he sentit mai a Barcelona (on he viscut la major part de la meua vida): “fardolaga”, “apiornar”, “enderrí”, “encanarar”, “veixina”, “envitzar” (que mai no he arribat a dilucidar com s'havia d'escriure: “embitzar”, “anvitzar”, “anbitzar”, “ambitzar”?), “enaigar” (o el gramatical “enaiguar”), “enjoncar”, “ganyó”, “cosó”... Segurament que tots es mantenen en alguna banda del domini lingüístic català. Tanmateix, a molts (sobretot a la capital, que és on s'estableixen els criteris normatius), els resultaran ben estranys. Pel que fa al rene del ret, m'alegraria saber que actualment és usat més enllà del meu cercle familiar: d'altra banda, podria molt ben ser que els meus fills, per les llargues converses amb la iaia, el tinguessin actiu. Però no n'estic del tot segur...

De set en set

Òscar Palau

Calen comuns de dretes

L'anunci d'una imminent convocatòria electoral tornarà a agitar el tauler de la política catalana. Tot fa pensar que l'atzucac en què es troba el

procés tornarà a bifurcar opcions entre els qui defensen, per exemple, una república unilateral per la via ràpida i els que creuen que no és assolible si no es negocia, i fins i tot no s'eixampla abans la base. Però si tothom conclou que els grans consensos a Catalunya són entre els qui la reconeixen sobirana, i per tant capaç per decidir en un referèndum, i exigeixen l'amnistia, el gran eix electoral s'hauria de situar, en clau de procés, entre els qui accepten l'autodeterminació i els qui la refusen.

I aquí serà bo que s'aclareixi un sector –notable per a alguns, residual per a altres, però important al cap i a la fi– que s'ha agrupat rere l'etiqueta de *catalanista moderat* però que presenta un maremàgnum de noms i sigles que poc casen entre ells. I és que res tenen a veure, per exemple, Marta Pascal, favorable a la independència, o l'exconseller Ramon Espadaler amb Josep Ramon Bosch, expresident de Societat Civil Catalana, o l'exiliat de Cs Manuel Valls, que hi són frontalment hostils. Mal favor es farà el republicanisme si els posa tots al mateix sac, perquè no hi són, i justament el millor que pot passar és que es destriïn, entre sobiranistes i antisobiranistes. Perquè vagi aflorant políticament el 80% que totes les enquestes detecten que acceptaria el resultat d'un referèndum ha de quedar clar què pensa cada força. I l'aparició, per entendre'ns, d'uns comuns de dretes –avui simbolitzats pel Grup de Poblet, que reuneix sobiranistes i independents moderats– que es desmarquesin de l'espanyolisme dels ara estranys companys de viatge seria una bona notícia. Per a ells, i per al procés.

Sísif

Jordi Soler

